

צבע אדום בשדרות – משמעות הלכתית

כתושב שדרות קראתי בעניין רב את מאמרו של הרב אליהו אלחרר, לעיל עמ' 356-358, על השפעת החרדה בשדרות על דיני נידה וברצוני להעיר מספר הערות.

הרב אלחרר מביא שהחת"ס כתב שאשה שהייתה לה בהלה פתאומית אינה צריכה בדיקה שכן בהלה אמורה לגרום לראיית דם כדרכו וכשפע ואם לא קרה דבר זה – מותרת, אבל הוא מביא שר' שלמה קלוגר, שו"ת עמק שאלה, והמהר"ם שיק חולקים ומחמירים וכן שבספר סוגה בשושנים כתב שגם לדעת החת"ס צריך לשאול את אשתו אם הרגישה ובלי זה אסור לבוא עליה. עפ"ז הוא מסיק:

"לענ"ד יש להחמיר באיסור נידה החמור... בימים אלו בשדרות ובסביבותיה, נראה שמצב זה נחשב כ"בהלה" וצריכה בדיקה ואף שצפוי מראש... שיתכן שתהיה אזעקה מ"מ בשעת האזעקה עצמה קיימת בהלת פתאום... לדינא נ"ל שגם כשידעה על הסכנה מקודם... קיימת ביעתותא דמרפיא שעלולה לגרום לביאת הדם... וכן פסק בשו"ת מהר"ם שיק בתחילת חלק יו"ד בתשובה לחתנו וכל אדם יתייעץ עם רבו".

ויש להעיר:

א. גם אם יש להחמיר בזה הרי מדובר בדין המקביל לוסת קבוע (כמוש"כ בסוגה בשושנים שם) והרי נפסק ביו"ד קפ"ט ט"ז:

"הייתה רגילה לראות בראשי חדשים... עברו עליה שלושה ר"ח ולא ראתה אינה חוששת להם".

לפי"ז העיר ת"ח שאם תבדוק שלוש פעמים לאחר צבע אדום ולא תראה – ברור לכאורה שאינה צריכה לחוש ואף אם נאמר שנפילה קרובה ל"ע – היוצרת פחד גדול עלולה לגרום לראיה יותר מאזעקה – אם תבדוק שלוש פעמים סמוך לכך ולא תראה – אינה צריכה לחוש.

ב. ראוי להדגיש שדברי החת"ס אינם חידוש שלו לדינא אלא מהווים הסבר לכך שבשו"ע ובשאר פוסקים לא הובא עניין זה של ביעתותא מרפיא ויש בכך כדי לחזק את הדעה המקילה.

ג. אמנם ר' שלמה קלוגר מחמיר, אבל בשו"ת עמק שאלה שהביא הרב אחרון לא כתוב להחמיר. והמעייין שם רואה שאמנם בתחילת דבריו הוא מאריך להקשות על החת"ס אך בסוף הסימן הוא כותב:

"מ"מ מה שהקשה החת"ס שם למה לא הזכירו הפוסקים בהא דביעתותא לחוש לזה כמו בשאר וסתות נלע"ד ע"פ מש"כ המ"א סי' ג' סקי"ד... וא"כ י"ל להיפך דמהאי טעמא לא הזכירו הא דביעתותא דאפשר הא דביעתותא מרפיא לא הוי רק כמו שעת וסת דאמרינן חזקה אורח בזמנו בא... וכיוון דלא כל אדם שווה בזה ויש ספק באיזה ביעתותא מרפיא לא הוי רק ספק בדרבנן לכן יש להקל בזה... ואלא מיהו אם מצאה דם בשעת תשמיש אחר ביעתותא יש לומר דלא מקרי אונס".

כלומר, שגם הוא מקל למעשה.

ד. גם מה שהובא משו"ת מהר"ם שיק צ"ב שכן מדברי הרב אחרון נראה שהוא מחמיר, ואף כאשר הייתה ידועה הסכנה קודם, אבל המעייין שם בתשובת חתנו יראה את הדברים הבאים:

"...תמיהה גדולה על הפוסקים שלא הביאוהו להלכה ע"כ נראה לי שלא הוצרכו להביא דין זה דממה נפשך אם מרגשת בעצמה שפירסה נדה, מה לנו מאיזה סיבה בא הא אין שום חולק, ואם לא הרגישה נאמר דבאמת לא ראתה, כי גם רב לא אמר שמוכרח הוא שכן הוא לא שלפעמים אפשר שנרתעת... אם לא תרגיש נוקמה על חזקת טהרה שלה".

המהר"ם שיק בתשובתו אינו מתייחס כלל לנקודה זו אלא מפקפק מעט בחילוקו של חתנו בין "פחד פתאם" הנקרא ביעתותא לבין "פחד שאינו בא פתאם" שהוזכר לפני המסקנה הנ"ל וכותב:

"זהו סברא אפשרי אבל אין לעשות מעשה על סברא וגם אין כל הטבעיים שווין, ופעמים גבי אשה הביעתותא קלה ולפי טבעה גורם מה שבאשה אחרת ביעתותא דפתאם גורם ואין כל המזגין שווין".

זאת באשר לסברא שהוזכרה בידי חתנו במהלך הדברים, אבל אח"כ כתב את הדברים הנ"ל הדומים לחת"ס, ועל כך לא מעיר לו המהר"ם שיק דבר. אמנם באופן כללי הוא נמנע מלפסוק לקולא בעניין כיוון ששם מדובר על טיפול רפואי שלדעת המהר"ם שיק יכול לגרום לאיסור תורה

"משום דהרי כ' הרמב"ם בפי"ט מאיסורי ביאה שגם הרעדת האיברים הוי הרגשה ולא דווקא פתיחת הקבר"

אבל ביחס למצב של ביעתותא לא מסתייג ממסקנת חתנו.

ה. עוד הביא שם מספר "סוגה בשושנים" שגם לדעת החת"ס המקל – צריך הבעל לשאול את אשתו אם לא ראתה. (אגב ישנם לפחות שלושה ספרים בשם זה על הלכות נידה וכאן הכוונה לספר של ר' יואל יהודה בן משה שהודפס בלבוב תרס"ד – מצאתיו ב"אוצר החכמה") וכך כותב שם (סי' ג' סקמ"א):

"כ"ז היא לענין היא בעצמה שיודעת שלא הרגישה ולא ראתה ע"י הפחד פתאום – מותרת אח"כ בלא בדיקה... משא"כ אם בעלה רוצה לבוא עליה ויודע שהיה לה איזה פחד פתאום, בוודאי צריך לחוש שמא הרגישה וראתה. נהי דדרכו של המקור להוציא הדם שע"י פחד בהרגשה רבה – שמא באמת ראתה בהרגשה כזאת ולכן אסור לו לבוא עליה עד שישאלנה, ודינו כמו בוסת קבוע בעבר וסתה דאסור לו לבוא עליה עד שישאלנה... ואף שבכל הווסתות א"צ לשואלה רק בוסת קבוע ג"פ, הוא משום דאין כל הנשים שוות לראות ע"י גורם יום זה או ע"י מקרה זה... משא"כ בזה דהורו לנו חז"ל דמקרה זה שווה היא בכל הנשים שתראה ע"י פחד הוי כווסת קבוע, ולכן אפילו בפעם הראשון שנתפחה ואינה יודעת אם ראתה או לא אסור לו לבוא עליה עד שישאלנה".

הדברים מבוססים על המבואר ביו"ד קפ"ד סי"א שם נפסק ע"פ האמור בנדה ט"ו ע"א וע"ב ש:

"אשה שיש ווסת לימים לבד והגיע שעת ווסתה אסור לבוא עליה עד שישאלנה".

אמנם הגר"א הזכיר שהרמב"ם חולק ומתיר אבל השו"ע לא פסק כך. אלא שיש לדון בשתי נקודות:

א. האם מוכרחת השוואת ה"סוגה בשושנים" בין ווסת קבוע לפחד, שהרי אין הוא חולק על כך שבחלק מן המקרים פחד אינו מוציא דם כמוש"כ החת"ס ואין זה כווסת קבוע שבפשטות אינו "טועה".

ב. החוות דעת (ביאורים י"ד) כתב:

"ואפילו אם היא ערה ע"ש ברש"י ותוס' שכתבו כן בהדיא".

וכך כתב גם בסימן קפ"ה (חידושים א') ע"ד השו"ע שאישה שהיא בחזקת טמאה אסור לבוא עליה עד שתאמר לו טבלתי וז"ל:

"ואפילו שוכבת אצלו לא מהני עד שתאמר בפירוש טבלתי כן מוכח מתוס'".

אמנם הגר"ש גנצפריד ב"לחם ושמלה" (קפ"ה, א') פקפק בהוכחה מתוס' וכתב שאין ראייה

"וכל אשה שהיא בחזקת כשרות ושוכבת אצלו לאחר זמן שאפשר שתטהר נחשב כמו שאמרה בפירוש טבלתי".

וכ"כ ערוה"ש (קפ"ה ד') :

"לא ביאר מאיזה מקום ונראה כוונתו מתוס' י"א ע"ב ד"ה "תניא" שכתבו דבהניחה בחזקת טמאה אפילו ערה טמאה עד שתאמר טהורה אני עכ"ל ואין שום ראייה מזה דוודאי הוא אסור לקרוב אליה אף כשהיא ערה דאין לסמוך על שתיקתה בוודאי טמאה. אבל כשהיא מתחלת לעשות דבר סימן מטהרתה אין אמירתה מעכב כנלע"ד".

וכתב בשיעורי שבט הלוי (סי' קפ"ד- עמ' מ"ג) :

"במי נידה כתב דיש לחלק מהתם (כלומר מהמקילים בקפ"ה א"ב) ויש לפרש משום דהכא חיישינן שלא בדקה. אמנם לדינא נראה דאם מקילים בוודאי ראתה כדלקמן סי' קפ"ה, כל שכן שיש להקל בספק ראייה ולתלות שבדקה עצמה".

וק"ו בנידון דידן שאין צריכה כלל לבדוק לדעת החת"ס, שאין צורך לפי זה לשאול אותו אלא אפשר לסמוך על התנהגותה כטהורה.

1. נמצא שהגדול היחיד שחולק על החת"ס הוא ר"ש קלוגר בשו"ת קנאת סופרים (קונטרס השמטות לחיבור שיורי טהרה תשובה כ"ח). שם דן באישה שראתה דם אחרי תשמיש שלפניו היה לה "פחד פתאום ע"י ריב ומצה שהיה לפני ביתה" וכותב ש"כיוון שנפחדת אז ו... מבואר... דביעתותא מרפה ודרך לראות דם אז... בוודאי הוי אז כהגיע עת ווסתה, והיה לה לבדוק ובוודאי לא נחשבת אנוסה"

אמנם גם הוא לא עוסק בחובת הבדיקה קודם אלא באי הגדרתה כאנוסה אח"כ, אבל סוף סוף כתוב בו שעליה לבדוק מה שמעלה את שאלת החת"ס – מדוע לא כתבו כך הפוסקים (והביא את דבריו הדרכי תשובה בסימן קפ"ד וצ"ע שלא הביא כלל את החת"ס המקל).

2. כדעת החת"ס כתב גם הנצי"ב (משיב דבר יו"ד ב', ל"ג) :

"ודאי בשעת יציאת הדם מן המקור אפילו בשעת ביעתותא מרגשת שנעקר דם ממנה וכמו באסתר כתיב ותתחלחל שהרגישה בפנים שנפתח חללה, מש"ה כ"ז שלא הרגישה אין לחוש כלל".

וכ"כ בזמננו בספר "שפע טהרה" (פסקי אדמו"ר מצאנו – תשס"ה מ' כ"ג) :

"אירע לה פחד פתאום אינה חוששת שראתה דם ולא הרגישה".

וב"חוט השני" שיעורי הגר"נ קרליץ (קפ"ד י"א) וכ"כ בבדי השולחן שהזכירו את דברי החת"ס בלי חולק. (ופלא על הרב אחרון שרוב מקורותיו בעניין לקוחים מספר שיורי טהרה לגר"מ גרוס, שהתעלם מכל הפוסקים האחרים). כמו כן שאלתי את הג"ר אשר וייס והג"ר א"י אולמן חבר בד"צ העדה החרדית ושניהם פסקו כדעת החת"ס בלי שום ספק. אחד מגדולי וזקני הרבנים בארץ ששאלתיו שאלה זו היה נראה מופתע מעצם המחשבה להחמיר, אך כיוון שלא ראה את הדברים במקורם לא רצה לשלם לגמרי (וכיוון שלא ענה חד משמעית איני מזכיר את שמו).

ח. יש מקום להתייחס לקושיה שהקשה ה"עמק שאלה" על החת"ס מגמרא מפורשת וז"ל:

"מהא דסוטה דף כ ע"ב דאוקמיה בגמרא הא דהוציא אוה משום שמא תפרוס נידה... ואמרו... ביעתותא מרפיא... והנה הא דמרגשת בצערה הוא תיכף כשלא היתה מספקת לשתות לגמרי... והוא הפחד פתאום שבאה לה, ואף שבכל רגע נתוסף לה צער, מ"מ זה שוב לא הוי רק פחדא, כיון שכבר ידעה מהדאגה שבאה עליה, ועיקר הגורם לזולת [?] הדם היה הרגע הראשונה... ואם איתא כסברת החת"ס דדווקא לשעתו יצא הדם בשפע, ואם לא הרגישה בשעתו שוב לא חיישינן, א"כ למה אמרו הוציא אוה הא אם לא יצא הדם ממנה בשפע תיכף אין לנו לחוש שמא תפרוס נידה, ואנן מצריכין להוציאה ממחנה לוייה דהוא משך גדול... ואין לומר דלעולם אמרינן שכבר ראתה בשעת הפחד פתאום ומוציאין אותה שלא להשהות טומאה בעזרה, דלשון המשנה שלא תטמא העזרה משמע דעדיין לא נטמאה כלל, וכן הלשון בגמרא שמא תפרוס נדה, ולא שמא פירסה נדה...".

כיון שהרבה מהפוסקים פסקו כחת"ס צריך להבין כיצד יסבירו ענין זה. כתב על כך בקצרה הגר"מ מאזוז [במכתב]:

"איך נדע שלא ראתה? אולי ראתה וטומאתה בשוליה? ומה שכתוב שמא תפרוס הכוונה שמא תפרוס ע"י הפחד וכבר פירסה. כנ"ל פשוט".

סוף דבר, נראה שמסקנתו של הרב אחרון הנוטה להחמיר, ולהצריך בדיקה לאחר "צבע אדום" צריכה בירור. אולי כדאי להוסיף גם בירור של המצב בשטח, כלומר רמת החרדה, ומקרים שקרו או לא קרו בעקבותיה וכו'.

מקור: אסיא פה-פו עמ' 215-219 (2009).